

EUMC pārskata būtiskākie fakti

“Musulmaņi Eiropas Savienībā: Diskriminācija un islamofobija”

Šis kopsavilkuma tulkojums visās ES valodās ir sniegts informācijas nolūkā. Angļu valodas versija ir dominējoša.

“Musulmaņi Eiropas Savienībā: Diskriminācija un islamofobija” ir Eiropas Rasisma un ksenofobijas uzraudzības centra (EUMC) pārskats par musulmaņu stāvokli Eiropas Savienības dalībvalstīs.

Šajā pārskatā ir izpētīti pieejamie dati un informācija par musulmaņu diskriminācijas apmēru un dabu, kā arī par islamofobijas incidentiem ES. Šie incidenti vēl joprojām netiek pienācīgi dokumentēti un reģistrēti. Pārskatā sniegti arī labas prakses piemēri no dalībvalstīm, kā arī ieteikti priekšlikumi diskriminācijas un rasisma apkarošanas pasākumiem un integrācijas veicināšanai.

Galvenie atklājumi un secinājumi

- ✓ Neatkarīgi no to etniskās izcelsmes un/vai reliģiskās piederības, daudzi Eiropas musulmaņi saskaras ar diskrimināciju nodarbinātības, izglītības un mājokļu jomā.
- ✓ Diskrimināciju pret musulmaņiem var attiecināt uz islamofobisku attieksmi, kā arī uz rasistiskiem un ksenofobiskiem aizvainojumiem, jo šie elementi bieži ir saistīti. Tādēļ naidīgums pret musulmaņiem ir jāuztver daudz plašākā kontekstā - kā ksenofobija un rasisms pret migrantiem un minoritātēm.
- ✓ Lai gan dati par reliģiskās neiecietības izraisītiem incidentiem tiek vākti ierobežotā apmērā, ir acīmredzams, ka musulmaņi piedzīvo šādus islamofobijas izlēcienus, sākot no mutiskiem draudiem līdz pat fiziskiem uzbrukumiem.
- ✓ Pieejamie dati par diskriminācijas upuriem rāda, ka Eiropas musulmaņi bieži ir neproporcionāli pārstāvēti teritorijās ar sliktiem dzīves apstākļiem, bet to sekmes izglītībā kopumā ir zem vidējā līmeņa, savukārt bezdarba līmenis ir virs vidējā. Musulmaņi bieži ir nodarbināti darbos, kur pietiek ar zemu kvalifikāciju, bet kā grupa tie ir pārāk plaši pārstāvēti ekonomikas zemi apmaksātajās nozarēs.
- ✓ Daudzi musulmaņi un it īpaši jaunieši saskaras ar šķēršļiem sociālās attīstības jomā. Tas var izraisīt bezcerības un sociālās izstumšanas sajūtu.
- ✓ Rasisms, diskriminācija un sociālā marginalizācija nopietni apdraud sabiedrības integrāciju un vienotību.

Pierādījumi par musulmaņu diskrimināciju Eiropā

Nodarbinātība

Dažās dalībvalstīs musulmaņu vidū ir augsts bezdarba līmenis. Apvienotajā Karalistē, piemēram, bezdarba līmenis starp musulmaņiem ir daudz augstāks nekā starp citas reliģijas cilvēkiem, gan attiecībā uz vīriešiem, gan sievietēm. Tautas skaitīšanā Īrijā 2002. gadā atklājās, ka, salīdzinājumā ar vidējo valsts rādītāju – 4%, bezdarba līmenis musulmaņu vidū bija 11%.

Diskriminācijas pārbaudes parāda, ka musulmaņi tiek diskriminēti un saskaras ar ierobežotām nodarbinātības iespējām. Apvienotajā Karalistē, piemēram, 2004. gadā vienā no BBC radio programmām tika veikta pārbaude – 50 uzņēmumi saņēma sešu viltus kandidātu darba pieteikumus ar uzvārdiem, kas gandrīz pārliecinoši norādīja uz baltas ādas krāsas britu, afrikāņu vai musulmaņu izcelsmi. Baltas ādas kandidātiem bija vislielākās cerības (25%) salīdzinājumā ar melnas ādas kandidātiem (13%) tikt uzaicinātiem uz interviju, bet kandidātiem ar musulmaņu izcelsmes uzvārdu (9%) veiksmē smaidīja vismazāk. Francijā 2004. gadā Parīzes Universitāte izsūtīja standarta dzīves gājuma aprakstus (CV), kuri tika identificēti kā dažādu etnisku grupu atbildes uz 258 darba sludinājumiem pārdevēja amatam. Tika atklāts, ka personai no Ziemeļāfrikas bija piecas reizes mazākas iespējas iegūt pozitīvu atbildi.

Izglītība

Zemais izglītības sekmju līmenis ir vēl viens diskriminācijas faktors, kas raksturīgs Eiropas musulmaņiem. Dažās dalībvalstīs, kur ievērojama migrantu populācijas daļa sastāv no musulmaņiem (piem., Dānijā, Vācijā un Francijā), daudz mazākam skaitam migrantu un trešo valstu iedzīvotāju pēcteču ir pabeigta izglītība, kā arī caurmērā zemāka kvalifikācija nekā vairākiem populācijas.

Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (*OECD*) *PISA* izpēte par migrantu studentu sniegumu rāda, ka ārvalstīs dzimušiem skolēniem sekmes lasīt un rakstīt prasmē ir daudz zemākas nekā skolēniem - pamatiedzīvotājiem. It īpaši liela atšķirība sekmju līmenī starp skolēniem ar migrantu izcelsmi vai bez tās mēdz būt valstīs, kur migrantu ģimeņu – bieži ar musulmaņu izcelsmi – izglītības un sabiedriski ekonomiskais līmenis ir salīdzinoši zems.

Reliģiskās izglītības nodrošināšanā dalībvalstīs pielieto atšķirīgas pieejas. Tās ir oficiāla laicīgā reliģiskā izglītība; islāma mācīšana līdztekus mācību programmai; atsevišķa islāma mācīšana, ko nodrošina vai nu valsts skolas kontekstā, vai ārpus tā. Musulmaņu kopienas arī sniedz papildu stundas par islāma reliģiskajiem priekšstatiem, bet bažas izraisa paradums šim nolūkam aicināt imamus no trešām valstīm, bez oficiālas kvalifikācijas un nelielas, ja vispār, izpratnes par vietējo sabiedrisko un kultūras kontekstu.

Dzīves apstākļi

Migranti, tostarp no dominējoši musulmaņu valstīm, kopumā cieš no sliktākiem dzīves apstākļiem un ir salīdzinoši vairāk neaizsargāti un nedrošāki savā dzīves apstākļu statusā. Dzīvokļu apstākļu modeļos ir vērojams neliels uzlabojums, tomēr nevienlīdzība saglabājas, galvenokārt tāpēc, ka nepietiek sociālo dzīvokļu zemu ienākumu grupām, tādām kā migrantiem vai migrantu izcelsmes atvasēm.

Pierādījumi par islamofobiskajiem incidentiem

Ir jāveicina pieejamo oficiālo datu vākšana, lai noteiktu reliģiozi motivētus vai šā iemesla dēļ saasinātus pārkāpumus. Pašlaik tikai Apvienotajai Karalistei un Somijai ir oficiālo kriminālās tiesvedības datu vākšanas mehānisms, kas sniedz informāciju par rasistisko noziegumu upuru izcelsmi. Tikai Apvienotā Karaliste publicē kriminālās tiesvedības datus, kas īpaši identificē musulmaņus kā naida nozieguma upurus.

Tomēr oficiālo datu un NVO neoficiālās informācijas kopsavilkums rāda, ka dažās ES dalībvalstīs tiek ziņots par islamofobiskajiem incidentiem. Šie incidenti svārstās no mutiskiem draudiem līdz pat fiziskiem uzbrukumiem cilvēkiem un īpašumam.

EUMC identificē islamofobiju un tās izpausmes, pamatojoties uz starptautiski saskaņotiem rasisma standartiem un Eiropas Padomes un Apvienoto Nāciju notiekošā darba.

Fakti par Eiropas Savienības musulmaņu kopienām

Pašreizējā demogrāfiskā statistika sniedz tika aptuvenas aplēses par Eiropas Savienībā dzīvojošo musulmaņu skaitu. Viskonservatīvākais skaits, kas pamatots uz oficiāliem aprēķiniem un NVO aplēsēm, ir apmēram 13 miljoni, kas atbilst 3,5 procentiem no ES kopējā iedzīvotāju skaita.

ES daudzu ticību sabiedrībā musulmaņi sastāda otro lielāko reliģisko grupu. ES dzīvojošie musulmaņi ir ļoti daudzveidīgs dažādu etnisko grupu, valodu, laicīgo un reliģiozo tendenču, kultūras tradīciju un politiskās pārliecības sajaukums.

Eiropas Savienības musulmaņu populācijā dominē musulmaņi no Turcijas, Ziemeļāfrikas, Vidējiem Austrumiem, Pakistānas, Bangladešas un bijušās Dienvidslāvijas. Ievērojams to skaits ir ES pilsoņi. Dažiem musulmaņiem, kuri dzīvo ES, ir arī sena vēsturiska klātbūtne valstīs, kurās tie dzīvo.

EUMC aicina īpaši pievērsties šādiem tiesību aktiem un politikas atbildēm

EUMC uzskata, ka pasākumiem un praksēm, kas vērstas uz diskriminācijas apkarošanu un sociālās marginalizācijas problēmu risināšanu, ir jāķļūst par politikas prioritātēm. Politikas atbildes reakcijām ir jābūt tādām, kas atzīst, ka daudzi musulmaņi ES ir cietuši no diskriminācijas, kas ietekmējusi to nodarbtības iespējas un izglītības standartus, tādējādi novedot pie sociālās marginalizācijas.

- ✓ **Tiesību aktu īstenošana:** Dalībvalstīm ir pilnībā jāpiemēro antidiskriminācijas direktīvas (Rasu vienlīdzības direktīva 2000/43/EK un Nodarbinātības vienlīdzības direktīva 2000/78/EK) un pilnīgāk jāievēro to nosacījumi, tostarp īpašie pasākumi vienlīdzības veicināšanai. Dalībvalstīm ir arī jāapsver iespēja veikt pasākumus, kas pārsniedz direktīvu noteiktās obligātās tiesiskās prasības, un jānodrošina, ka pret diskrimināciju neaizsargātās grupas apzinās savas tiesības un saņem līdzekļus šo tiesību nodrošināšanai.
- ✓ **Islamofobisko incidentu reģistrēšana un policijas kontrole:** Dalībvalstis tiek mudinātas izveidot vispārējo rasistisko incidentu reģistrēšanas mehānismus, lai varētu šos statistikas datus sadalīt pa incidentiem, kas attiecas uz dažādām upuru grupām, tostarp musulmaņiem. Dalībvalstis tiek mudinātas savās policijas apmācību

programmās iestrādāt pretrasisma apmācību, kā arī mācības par pastāvošo daudzveidību.

- ✓ **Migrantu un minoritāšu sociālās integrācijas un iekļaušanas politiku īstenošana:** Dalībvalstis tiek mudinātas īstenot atbalsta pasākumus migrantiem un minoritātēm, tostarp musulmaņiem, lai nodrošinātu tiem vienlīdzīgas tiesības un novērstu marginalizāciju. Veidojot sociālās integrācijas politikas, ir aktīvi jākonsultējas ar minoritātēm.
- ✓ **Nodarbinātības pasākumu veicināšana:** Dalībvalstis tiek mudinātas pastiprināt savus centienus uzlabot nodarbinātības iespējas it īpaši minoritāšu jauniešiem, tostarp musulmaņiem. Valstu un vietējās pašvaldības varētu rādīt piemēru, sekmējot vienādu nodarbinātības pieejamību.
- ✓ **Izglītības un mācību pasākumu veicināšana:** Dalībvalstis tiek mudinātas izpētīt iemeslus, kāpēc pastāv atšķirības izglītības līmeņos. Dalībvalstīm jāizvairās no prakses, kad minoritāšu skolēni tiek sēdināti atsevišķās klasēs. Dalībvalstīm jāveic skolu mācību grāmatu pārskatīšana, lai nodrošinātu, ka minoritāšu grupu vēsture tiek pasniegta pareizā veidā. Diskusijām par rasismu, ksenofobiju, antisemitismu un islamofobiju ir jābūt daļai no skolu oficiālās mācību programmas.
- ✓ **Politisko partiju iesaistīšana:** Visas Eiropas politiskās partijas tiek mudinātas parakstīt un īstenot “Eiropas Politisko partiju hartu par sabiedrību bez rasisma”¹.
- ✓ **Līdzdalība:** Eiropas musulmaņi ir jāiedrošina aktīvāk iesaistīties sabiedriskajā dzīvē (piem., politiskajās, ekonomiskajās, sociālajās un kultūras institūcijās un procesos).
- ✓ **Plašsaziņas līdzekļi:** Plašsaziņas līdzekļiem jāpārbauda savas ziņošanas metodes, lai nodrošinātu šo jautājumu pareizu un visaptverošu atspoguļošanu. Plašsaziņas līdzekļi tiek mudināti īstenot žurnālistu komplektēšanas un apmācības iniciatīvas, lai tie spētu labāk atspoguļot daudzveidības jautājumus ES. Dalībvalstis tiek mudinātas īstenot vai pastiprināt tiesību aktus attiecībā uz Interneta pakalpojumu sniedzējiem, lai novērstu nelikumīgu rasistisku materiālu izplatīšanu saskaņā ar EK Direktīvas par Elektronisko tirdzniecību (2000/31/EK) 14. pantu.

Praktiskas iniciatīvas islamofobijas apkarošanai un vienotības veicināšanai

EUMC mudina dalībvalstis aktīvāk izmantot visā ES esošo praktisko iniciatīvu piemērus, daudzi no kuriem ir izcelti pārskatā.

EUMC uzskata, ka integrācija ir divvirzienu process. Daudzi Eiropas musulmaņi atzīst, ka viņiem ir vairāk jācenšas, lai plašāk iekļautos sabiedrībā, un tai pat laikā Eiropas politiskajiem vadītājiem vairāk jācenšas veicināt nozīmīgu starpkultūru dialogu, kā arī daudz efektīvāk jācīnās pret rasismu, diskrimināciju un marginalizāciju. Galvenais izaicinājums ir stiprināt Eiropas sabiedrību vienotību, bet tas nozīmē – respektējot daudzveidību, uzturēt spēkā pamatvērtības un garantēt vienādas iespējas visiem.

Izglītības iniciatīvas

¹http://www.eumc.eu.int/eumc/index.php?fuseaction=content.dsp_cat_content&catid=3ef0500f9e0c5&contentid=3ef0546396bb5

- ✓ Luksemburgā Izglītības ministrija nolēma skolu beidzējiem pēdējā gadā nodrošināt kursu “priekšstati par reliģiju un morāli” (“*instruction religieuse et morale*”), kas ir fokusēts uz starpticību dialogu un izskaidro citu ticību, kas nav kristīgā ticība, cilvēciskās vērtības.

Starpticību dialogs

- ✓ Vācijā ir izveidoti vairāki “Islāma forumi”, kuru izteiktais mērķis ir mazināt aizspriedumus par musulmaņu kopienu un bailes no tās, kā arī veicināt nozīmīgas diskusijas starp musulmaņu organizāciju pārstāvjiem un vairākuma sabiedrības pārstāvjiem. Šiem forumiem nav oficiāls statuss, tos uzsāka NVO.
- ✓ Apvienotajā Karalistē musulmaņu, ebreju un kristīgās ticības vadoņi pašreiz ir izveidojuši Trīs ticību forumu (*Three Faiths Forum*), kas organizē konferences, seminārus un sanāksmes ar valstu un vietējiem politiķiem.

Pašvaldību iniciatīvas

- ✓ Roterdamā pilsētas pašvaldība subsidē *SPIOR* – islāma organizāciju platformu. Šī organizācija, kas tika dibināta 1990. gadā, atbalsta musulmaņu intereses pilsētā un pārstāv 42 organizācijas, sākot no astoņām etniskām kopienām līdz sieviešu un jauniešu organizācijām. Nesenajā pagātnē svarīgs uzdevums bija veicināt labāku sapratni starp musulmaņiem un citu ticību cilvēkiem. Roterdamas dome organizēja deviņas ‘Islāma debates’ laikā no 2005. gada februāra līdz aprīlim. Šo debašu laikā tika apspriesti dažādi jautājumi saistībā ar islāmu, sākot no jauno mošeju minaretu izmēriem līdz izglītībai un ekonomiskajai situācijai.
- ✓ Apvienotajā Karalistē dažas vietējo pašvaldību varas iestādes ir izstrādājušas rakstiskas pamatnorādnes par to, kā apmierināt musulmaņu skolēnu pastorālās, reliģiskās un kultūras vajadzības. Viena no visdetalizētākajām un noderīgākajām tika izstrādāta Birmingemā sadarbībā ar Birmingemas Centrālo mošeju. Vietējās varas iestādes ir arī izstrādājušas labas prakses piemērus islamofobijas problēmu risināšanā un apkarošanā, un savos politikas dokumentos atsaucas uz reliģisko naidīgumu un islamofobiju.

Policijas iniciatīvas

- ✓ Apvienotajā Karalistē Londonas Metropolitēna policijas dienests (*MET*) nopietni strādāja pie kampaņas “Islamofobija – neciet klusējot” (*Islamophobia – Don't Suffer in Silence*) kopā ar NVO *FAIR* (Forums pret islamofobiju un rasismu) un citām galvenajām organizācijām. Tā bija liela valsts kampaņa, ko *MET* uzsāka 2004. gadā, lai cīnītos pret noziegumiem pret musulmaņiem, sniegtu palīdzību islamofobijas upuriem un uzlabotu *MET* veikto islamofobijas uzraudzību un attiecības ar musulmaņu kopienas.

Šis pārskats ir papildināts ar izpēti par “**Diskriminācijas un islamofobijas priekšstati**”, kas ir balstīta uz padziļinātām intervijām ar musulmaņu kopienām desmit ES dalībvalstīs. Šī izpēte sniedz ieskatu daudzu ES musulmaņu viedokļos, izjūtās, bailēs, vilšanās, kā arī nākotnes cerībās.